

באלהים נַעֲשֶׂה-חֵיל וְהוּא יָבוֹס צָרֵינוּ:

היבטים לשוניים שמיני פד

דקדוקי קריאה והדרכה לקורא בפרשת שמיני ובהפטרה ובראשון של תזריע

ט ד נִרְאָה: האל"ף בקמץ

ט ו וִירָא: הוא"ו בשווא נע ולא בפתח

ט טו וַיַּחֲטְאֵהוּ: הטי"ת בשווא נע בגלל הדגש. אין לקרוא וַיַּחֲטְאוּ¹

ט יז עליית שני

ט כ וְהַמִּכְסָּה: המ"ם בשווא נע

ט כד עליית שלישי

וַתֵּצֵא אֵשׁ: טעם נסוג אחור לת"ו וכן הוא בהמשך בפרק י ב וַתֵּאכַל הטעם בת"ו מלעיל, כן הוא בהמשך בפרק י ב

י א וַיִּקְרִיבוּ: עפ"י רוב, מוטעם בגרש².

לֹא צֹוָה אַתֶּם: הלמ"ד במרכא כפולה

י ד קָרְבָּנוֹ: שני טעמים באותה תיבה, יש לקרוא קודם את הגרשיים ולאחר מכן את התלישא³

י ו רִאשֵׁיכֶם: הר"ש בקמץ גדול. אֶל-תִּפְרָעוּ: במונח לגרמיה⁴ אֲשֶׁר שָׂרַף ה': כך היא ההטעמה ולא כקורן ואחרים אשר הטעימו מרכא-טפחא

י י וְלֹהֲבֵדִיל: הלמ"ד בשווא נע, בכ"י לניגוד הלמ"ד הראשונה בחטף פתח להורות על הנעת השווא ולא על קריאת החטף עצמו⁵

י יב עליית רביעי

י יג חֲקֹךְ וְחֶק-בְּנִיךְ: החי"ת בשני המקרים בקמץ קטן, כן הדבר בפסוק הבא. כִּי-

כֵּן צִוִּיתִי: הצד"י בקבוץ, בפסוק יח הצד"י בחירק

י טז עליית חמישי

י יט וְאַכְלֵתִי: במלעיל. הַיֵּטֵב בְּעֵינֵי ה': הה"א בפתח והי"ד דגושה⁶

יא א עליית ששי

¹ או וַיַּחֲטְאוּ במבטא ה"ישראל" שאינו מבחין בין אל"ף לה"א...

² בתורה קדומה מוטעם בקדמא.

³ מקומה של תלישא גדולה הוא תמיד על האות הראשונה של המילה, לכן לא הייתה אפשרות אחרת לסמן את הטעמים
⁴ יש מסתפקים במונח יחיד ואחריו פסק ואחריו רביעי, אם הוא פסק שאחרי טעם מחבר או לגרמיה, שאז הוא מפסיק, כמו בפרשת נשא: שְׁנֵיהֶם | מְלֵאִים. בתכנת הכתר הוצאת בר-אילן החליטו שהוא פסק (אפשר להבחין אם הפסק קרוב למילת המונח או רחוק ממנה). ראה עוד בספר טעמי המקרא של ר"מ ברויאר ז"ל. לפי הרב ברויאר ישנם עוד שני מקומות נוספים בתורה בהם ישנו פסק לאחר המונח, וזה האחרון נחשב למונח לגרמיה למרות שאין רביע לאחריו: בספר בראשית בפרשת תולדת 'את מחלת' וביקרא בפרשת אמר 'אשר יוצק על ראשו'.

⁵ לגבי קריאת השוא כבר צוין כמה פעמים שמי שרגיל לקרוא שוא נע כסגול (המנהג הרגיל), אין טעם שישנה לחטף פתח בלא-גרונות

⁶ כמשפט ה"א הידיעה, אך לא כל המפרשים פירשו כך את הה"א. הפועל עם ה"א הידיעה צריך לבוא בזמן הווה (בינוני) ואין כן הדבר. ולכן קשה כאן ההכרעה אם מדובר בה"א הידיעה או ה"א השאלה

יא ז וְשָׁמַע שְׁסֵעַ: תִּיבָה ראשונה במלרע, אין טעם נסוג אחר. וְהוּא גִּרָה לֹא-יִגָּר: טעם
 טפחא בתיבת וְהוּא
 יא ט בַּיָּמִים: הִיר"ד בקמץ ודגש חזק במ"ם הראשונה, רבים של 'ים' להבדיל מרבים של 'יום', כן
 הדבר בפסוק י
 יא יג הָעֲזִינָה: העי"ן בקמץ קטן
 יא יח וְאֶת-הָרָחֶם: במלרע
 יא כב וְאֶת-הַסֵּלָעִם: הסמ"ך בקמץ קטן
 יא לב וְכָל אֲשֶׁר-יִפֹּל-עָלָיו: כך היא ההטעמה ולא כקורן אשר הטעים מונח בתיבת יִפֹּל
 יא לג עליית שביעי
 יא לה יִתֵּן: קמץ בטיפחא
 יא לו מַעֲיִן: העי"ן בשווא נח
 יא מג תִּטְמְאוּ: הת"ו בחירק ולא בשווא, משקל סביל (התפעל) אין להבליע את האל"ף, לא
 תִּטְמו
מפטיר פרשת החודש
 יב ג בָּעֲשָׂרָה: העמדה קלה בב"ת להדגשת הסגול המורה על מיודע. וְיִקְחוּ: וא"ו החיבור בשווא נע, לשון
 עתיד
 יב ז וְנִתְּנוּ: מרכא בנ"ן כטעם משנה. הַבְּתִים: דגש בת"ו⁷ (אחד מן היוצאים מן הכלל), יש להטעים
 מעט את הב"ת בגלל המונח על אף האי נוחות שבדבר
 יב יא וְכָכָה: הטעם בכ"ף הראשונה מלעיל. כדי למנוע טעות סומנה זרקא בכמה חומשים גם בכ"ף
 יב יד תִּתְחַגְּהוּ: החי"ת בקמץ חטוף (קטן)
 יב טו מִיִּשְׂרָאֵל:
 הִיר"ד בחירק ודגש חזק, אין לקרוא מִיִּשְׂרָאֵל
 יב טז לֹא-יַעֲשֶׂה ... יֵאָכֵל: הִיר"ד בצירי וגעיה אחריו המורה על העמדה שלא יישמע 'יעשה' וישנה
 משמעות
הפסרת החודש, יחזקאל מה טז – מו יט:
 מה יז וְהִנֵּסְךָ: נ"ן בצירי ומוטעמת. וּבְחֻדָּשִׁים: העמדה קלה בב"ת להבחין בין מיודע בסגול ללא מיודע
 בשווא וכן הוא בהמשך מו ג
 מה כא חָג: החי"ת בקמץ שְׁבַעֲוֹת: השי"ן בשווא ולא בקמץ
 מו ח וּבָבֹא: ב"ת ראשונה בשווא נח על אף הקושי וכן הוא בפס' ט
 מו ט נִכְחָו: הכ"ף בשווא נח על אף הקושי
 מו י וּבְצִאתָם יֵצְאוּ: בכל הדפוסים וכתבי היד הידועים הגירסא וּבְצִאתָם, ובכללם, כתר ארם צובה⁸
 מו יב וּפָתַח לוֹ: טעם נסוג אחר לפ"א

⁷ ברור שהדגש בת"ו אינו סוגר את ההברה במילה בְּתִים, כי הקמץ כאן הוא רחב! ואכמ"ל.

⁸ לפי תורה קדומה צריך להיות 'ובדרכם יצאו' על פי כתבי יד תימניים.

מו יז וְהִיָּתָה לוֹ: טעם נסוג אחר לה"א, עם זאת השוא ביר"ד נע, ודגש חזק בלמ"ד מדין אתי מרחיק.

וְשָׁבַת: הבי"ת רפה, פועל לשבות בלשון עבר

ראשון של תזריע:

יב ב וְלִלְדָּה: אי הקפדה על השווא נע בלמ"ד משבשת את המשמעות.

וְטָמְאָה: המ"ם בשוא נע, והאל"ף צריכה להשמע. לא לקרוא וְטָמְאָה. וכן בפסוק ה

יב ד בְּדַמִּי טָהֳרָה: אין מפיק בה"א. יְמִי טָהֳרָה: הה"א מופקת

יב ה שני במנחת שבת

על-דַּמִּי טָהֳרָה: אין מפיק בה"א

יב ו וּבִמְלֶאֶת: הלמ"ד בחולם והאל"ף אינה מונעת נקרא וּבִמְלֻלֹת. יְמִי טָהֳרָה: הה"א מופקת

יג א שלישי במנחת שבת

יג ג הוּא: יש לשים לב בכל הפרשה מתי מנוקד הוא ומתי מנוקד הוּא

יג ד וּשְׁעָרָה: אין מפיק בה"א

יג ה לֹא-פָשָׁה: שו"ן שמאלית

לב העברי. וְלִזְקֵנִי וְשָׂרָאֵל. פירש"י: להשמיעם שע"פ הדיבור אהרן נכנס ומשמש בכה"ג. ונראה דדייקי אמר זה לזקני ישראל, כי לאותם שאינם בני תורה, לא הוצרך לכך, כי הם ממילא אינם מתקנאים בו, דכלום עבד מתקנא במלך. אמנם לזקני ישראל והיינו בני תורה שהם חשובין, ואין אדם רואה נגעי עצמו⁹, וסובר שהוא יותר חשוב, על כן היה צריך דוקא לומר לזקני ישראל שעל פי הדיבור נכנס אהרן.

ילקוט סופר. וַיֹּאמֶר אֶל אֶהֱרֹן קַח לְךָ עֵגֶל בֶּן בָּקָר לְחֻטָּאת וְאַיִל לְעֹלָה. ובהמשך הכתובים וְאַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּדַבֵּר לֵאמֹר קָחוּ שְׂעִיר עִזִּים לְחֻטָּאת וְעֵגֶל... לְעֹלָה. ודקדקו המפרשים למה עגל של אהרן לחטאת ועגל של ישראל לעולה. ונראה לומר דהנה הקשו על רש"י שפירש קַח לְךָ עֵגֶל ליהודיע שמכפר לו הקב"ה על מעשה העגל שעשה, דהא אדרבא היא הנותנת דאין מכפר, דאין קטיגור נעשה סניגור. ותירץ בישמח משה דבאמת לא היה לאהרן חלק בחטא העגל, רק החטא היה החילול ה' בפני ההמון שהאמינו שיש לו חלק בו, כמו שפירש בספר חן טוב עה"פ ע"י פְּרַעַח אֶהֱרֹן (שמות לב, כה'), ותוכן דבריו כי בעת שחשבו לעשות העגל נתחייבו כבר עונש, כי בעבודה זרה נענשים על המחשבה, דבעבודה זרה מחשבה רעה הוא כמעשה, אולם לפני אומות העולם שלא ידעו מחשבות לבם הרעה, יש חילול ה' שיאמינו שנענשו בחנם, על כן עשה אהרן לגלות עונש הנסתר והמכוסה, וזה ע"י פְּרַעַח אֶהֱרֹן, עכ"ד. והנה אם אחר היה עושה כן, לא היה חטא כלל, רק אהרן לגודל צדקו נחשב לו לחטא, ועל כן צוה לו השי"ת דייקא להקריב עגל לחטאת, שבזה יראו הכל דאין לו חלק בחטא העגל לא כן אין קטיגור נעשה סניגור, ולא היה ראוי להקריב עגל לחטאת עכ"ד הישמח משה. וזה הביאור במה שכתב רש"י עה"פ קָרַב אֶל הַמִּזְבֵּחַ, שהיה אהרן בוש וירא לגשת, אמר לו, משה למה אתה בוש לכך נבחרת. כי אהרן היה ירא לגשת מפני חטא העגל, ואמר לו משה אדרבה, ממה שבחר בך ה' משם ראיה דלא חטאת כלל, דאם לא כן הרי אין קטיגור נעשה סניגור.

⁹ בהשאלה ממשנה נגעים ב ה כל הנגעים אדם רואה חוץ מנגעי עצמו.

ולפי זה יבואר מה שאהרן הביא עגל לחטאת, דהנה נתבאר כי אהרן לא חטא כלל, רק לנגד המון עם שחשדו אותו, על כן הביא אהרן עגל לחטאת אשר בשרה נאכל לכהנים, כי כל חטאו היה רק בין אדם לחבירו, ולא לה', על כן הביא עגל בבחינה כזו שיהיה בשרה נאכל לכפר על חשד. אבל ישראל הביאו עגל כליל לעולה, כיון שחטאו בעגל נגד ה', לכן הביאו העגל לעולה שהוא כליל לה'.

פניני תרגום יונתן. קח לך עגל... קחו שעיר מדוע ציווה ה' על אהרן להביא עגל לחטאת ואיל לעולה? רש"י מבאר שהעגל בא להודיע שה' מכפר לו על מעשה העגל שעשה. אולם לא ביאר את טעם האיל.

עוד צ"ב טעם הדבר שנצטוו בני ישראל להביא שעיר עזים לחטאת ועגל וכבש לעולה, ואילו אהרן נצטוו להיפך, את העגל לחטאת ואת האיל לעולה.

ת"י מבאר את הדברים: תרגום המיוחס ליונתן – ואמר לאהרן סב לך עיגל פר תזרי לחטאתא מטול דלא ישתעי עלך שטנא לישן תליתאי על עיסק עיגלא דעבדת בחורב וברם דכר לעלתא תיסב מן בגלל די ידבר לך זכותא דיצחק דכפתיה אבוי דדיכרא בטוור פולחנא תריהון יהון שלמין וקריב קדם יי:

(ג) ועם בני ישראל תמלל למימר סבו פרם אתון צפיר פר עזי מטול דסטנא מימתיל ביה מטול דלא ישתעי עליכון לישן תליתאי על עיסק צפיר פר עזי דנכיסו שבטוי דיעקב ורמיו יתיה ועיבד יתיה לחטאתא ועיגלא מטול דאשתעבדתון לעיגלא ואימר פר שתיה מטול דידבר לכון זכותא דיצחק דכפתיה אבוי הי כאמרא תריהון שלמין לעלתא:

ויואמר אל אהרן קח לך עגל בן בקר לחטאת, כדי שלא יספר עליך השטן לשון שלישית¹⁰, על דבר העגל אשר עשית בחורב, וגם איל לעולה תקח כדי שיזכר לך זכות יצחק אשר עקדו אביו כאיל בהר העבודה, שניהם יהיו תמימים והקרוב לפני ה'.

מבואר בדבריו שהעגל בא למנוע לשון הרע דהיינו קטרוג של השטן על מה שעשה את העגל, והאיל לעולה בא להזכיר את זכותו של יצחק שקשרו אביו כאיל בהר המוריה.

והנה מצויי ה' להביא דווקא איל המזכיר את זכות עקידת יצחק, (ולא ציווה להביא שור שהוא כנגד אברהם או עז שהוא כנגד יעקב – כדאיתא בתרגום יונתן על הפסוק 'שור או קשב או עז פי יגלד' (ויקרא כב, כז), שכל אחד מאלו אמור כלפי אחד מהאבות עיי"ש) למדנו, שיש שייכות בין זכותו של יצחק לחלקו של אהרן בעשיית העגל, דהיינו שזכות עקידת יצחק עומדת כנגד חטא זה, ומפני זה נצטווה אהרן להביא איל לעולה כדי להזכיר את זכותו של יצחק.

ויש להתבונן מה השייכות בין הדברים? ובפרט שמדקדוק דברי ת"י נראה שאופן הזכרת יצחק באמצעות האיל, היא במה שקשר אברהם את יצחק כמו איל, ולא פירש כפשוטו שהאיל מרמז על האיל האחר 'הנאחז בסבך' שהוקרב בהר המוריה תחת יצחק, וזה מזכיר את העקידה.

והנה דבר זה מדוקדק בת"י בכמה מקומות, שלעיתים מזכיר את העקידה דרך האיל שהוקרב לבסוף, ולעיתים מזכיר את מעשה הקשירה שקשר אברהם את יצחק כאיל על גבי המזבח. ומדקדוק הדברים יתכן להבין, שמעשה העקידה היה מורכב מב' חלקים: א. חלקו של אברהם שעקד את בנו ע"מ להקריבו כמצוות ה'. ב. חלקו של יצחק שביקש מאברהם לקושרו כראוי בכדי שלא ימצא פגם חלילה בקרבן.

וב' חלקים גדולים ונשגבים אלו עומדים לישראל לזכות לדורות. ובכל פעם שמעוררים זכות העקידה מזכירים החלק הנצרך והשייך לענין שלשמו מזכירים את העקידה.

בהמשך דן בעניינים האלה, ולא הובאו כאן.

לב העברי. קרב אל המזבח. ברש"י: למה אתה בוש לכך נבחרת.

¹⁰ לשון הרע המהלכת בין שלושה – המספר המקבל ומי שנאמר עליו, וכדאיתא בערכין טו:.

א"ה. יש להקדים מקרא בתהלים כדי להבין את הדברים למה תרצדון הרים גבננים הקהר חמד
אלהים לשבתו אף יי ישכן לנצח (תהלים סח, יז).

כמדומה ששמעתי מאמ"ו ז"ל ע"פ הנאמר בספר יד יוסף עה"פ הקהר חמד אלהים לשבתו,
דהר כרמל והר בשן אמרו עלי ינתן תורה והחזיקו עצמן ראויין, ולכך על כן אמר ה' הקהר
גבננים, ודרשו רז"ל (מגילה כט). דזה מלשון גבן או יקרא כא, כ', דכולכם בעלי מומים משום
דמאן דיהיר בעל מום הוא, משא"כ סיני שלא בא מפני שאמר, אינני ראוי לכך ועל כן בו בחר
ה' לשבתו. וזה דייקי לכך על שאתה בוש נבחרת.

והענין נראה לי, עפ"מ שאמרו (ברכות יב). כל העובר עבירה ומתבייש בה מוחלין לו על כל
עונותיו, א"כ קל וחומר לאין שיעור העושה מצוה ומתבייש בה עד כמה שכרו וכפרתו מגיע. על
כן אמרו רז"ל (שם סג). כל תלמיד שכוּעס עליו רבו פעם ראשונה זוכה, וזה שאמרו שם אמר ר'
שמואל בר נחמני מאי דכתיב אַס נְבִלָת בְּהִתְנַשֵּׂא וְאַס זְמֻת יָד לִפְחָ (משלי ל, לב), כל המנבל עצמו
על דבר תורה סופו להתנשא וכו', והנה אהרן פה נתבייש ברבים בעת חפצו למצוה שהקריב
עגל בן בקר לכפר על עון העגל, ונתכפר עונו ונעשה מהם זכיות. על כן הוא שאמר משה לו
למה אתה בוש דייקי לכך נבחרת, זה גרס בחירתך.

ט יט הרב אליעזר פולאייס נר"ו. **והמכסה**, פרש"י החלב המכסה את הקרב, כדכתיב בעלמא
באימורים, מכסה, בחלב המכסה את הקרב, וזהו שת"א וחפי גוא, כמו שמתרגם המכסה את
הקרב.

והרמב"ן השיג על דברי רש"י, וז"ל ואיננו נכון בעיני, כי למה יזכיר החלב הזה ולא יזכיר
החלבים האחרים, אבל על דעתי, שהמכסה שם לכולם, כי כל חלב שיקרב לגבי המזבח הוא
מכסה, כי האחד חלב המכסה את הקרב, והשני כל החלב אשר על הקרב, וגם הוא מכסה, והחלב
אשר על הכליות יכסה עליהן, וכן אשר על הכסלים, וכמו שאמרו (חולין צ"ג א') חלב שהבשר חופה
אותו מותר, שעל הכסלים אמר רחמנא ולא שבתוך הכסלים, עכ"ל.
אבל אונקלוס תרגם כפרש"י, וכן תרגם יונתן.

בן לאשרי. **וידם אהרן**. במדרש פליאה: מה היה לו לומר, היה לו לומר וביום השמיני ימול (ויקרא
יב, ג). והדבר תמוה. ויש לומר דרז"ל אמרו שחטא נדב ואביהוא היה על שהציצו בשכינה הק',
כדכתיב ויחזו את האלקים וגו' ואל אצילי בני ישראל לא שלח ידו (שמות כד, יא), מכלל דאז היו
ראוים לעונש, אלא שלא רצה הקב"ה לערבב שמחת בני ישראל בקבלת התורה, דהנה יהיו
לעשותם ולמחר לקבל שכרם, וליהנות מזיו השכינה הוא שכר עוה"ב" כאומרים צדיקים יושבין
ועטרותיהן בראשם ונהנים מזיו השכינה, לכן אסור היה להם ליהנות עכשיו. אך בנחל קדומים
(מצות מילה) הביא חקירה מפני מה אין הקב"ה בורא בני ישראל תיכף נימולים, ותירץ דהיה מזה
פתחון פה למינים להכחיש אחדות ה' דח"ו היו אומרים ב' רשויות הן, אחד בורא נימולים, והשני
ערלים, על כן בורא את כולם באופן אחד, ומי שרוצה להדבק בה', הוא עצמו חותם את עצמו
בחותם המלך, ובזה נתחזק האמונה באחדות הבורא יתברך, ע"ש.

וידוע תירוץ המפרשים דאיך אמרו דשכר מצוה בהאי עלמא ליכא, והרי הקב"ה מקיים התורה,
ויש מצות עשה של ביומו תתן שקרו (דברים כד, טו). ואחד מהתירוצים הוא דהשוכר פועל ע"י שליח
שניהם אינם עוברים, בעל הבית לפי שלא שכרו, ושליח משום שאין העבודה שלו. ולכן התורה
שניתנה ע"י משה אין בה משום ביומו תתן שכרו' אך אנכי ולא יהיה לך' שהם עקרי האמונה,
מפי הגבורה שמענו, לא ע"י שליח, ולכן מגיע בעדם שכר גם בעוה"ז ולפי מה שכתבתי לעיל
דמצות מילה היא הוראה על אחדות הבורא יתברך שזהו האמונה השלימה, ונדב ואביהוא שהיו
צדיקים גמורים ושומרי ברית קודש על אמתתם הגיע להם שכר גם בעוה"ז וזהו שאמר המדרש
פליאה שהיה לו להשיב זביוס השמיני ימול, ומדוע מתו נדב ואביהוא.

י ד הרב דוב לגדו נר"ו. **שָׁאוּ אֶת אֲחֵיהֶם** בתורת כהנים איתא מכאן אמרו הכהנים אין מטמאין למתים, שהרי אלעזר ואיתמר כהנים היו ולא נטמאו להם, מי נטמא להם הלויים. וקשה דלכא'ו ה' לאלעזר ואיתמר להיטמאות דהא אחי המתים היו, ולאחים כהן מיטמא כדכתיב פ' א' לְשִׂארוֹ הִקְרַב אֵלָיו לְאָמּוֹ וּלְאֶבְיוֹ וּלְבָנוֹ וּלְבָתּוֹ וּלְאֶחָיו (ויקרא כא, ב). וי"ל דכתב הרמב"ן (ויקרא י' ו') דהנה בני אהרן הכהנים המשוחים, אע"פ שהם כהנים הדיוטים, עשה דינם בימי המילואים כדין כהן משוח מלחמה לדורות וכו', ולא מיטמא לקרובים ככהן גדול.

י ט חזון איש יין וְשִׁכְרָא אֶל תְּשֵׁת אֶתָּה וּבְנֶיךָ כתב רש"י מתו"כ אין לי אלא בבואם להיכל בגשתם למזבח מנין נא' כאן ביאת אהל מועד ונאמר בקידוש ידים ורגלים ביאת אהל מועד מה להלן עשה גישת מזבח כביאת אהל מועד אף כאן עשה גישת מזבח כביאת אהל מועד. וברמב"ן פירש יותר דנראה לפי ההקשר הזה, שאין הכהן חייב מיתה בגישת המזבח ולא בביאת האהל אלא אם כן עבד שם עבודה, כדרך קידוש ידים שאין האזהרה שם אלא שלא יעבוד. ולפי הנראה מדעת הרמב"ם אין חיוב מיתה בשתוי יין ופרועי ראש בביאה ריקנית באהל מועד ואצ"ל בין האולם למזבח, וכן בשלא רחוק ידים, ומיהו איסור כניסה בשתוי יין באהל מועד ובין האולם למזבח הוא מה"ת ולוקין על הכניסה, אבל שלא רחוק ידים בין אולם למזבח אינו אלא מדרבנן, ובאהל מועד לא נתבאר אי הוא מה"ת. וישב המקראות צ"ע דבשתוי יין כתיב בְּבֹאֲכֶם אֶל אֹהֶל מוֹעֵד וְלֹא תִמְתּוּ וְאִי בִיאה ממש קאמר א"כ ליחייב מיתה עלה, ואי שירות קאמר וכמו שפרש"י והרמב"ן, א"כ מנ"ל אזהרה על ביאה, ועוד בין האולם למזבח מנ"ל, ואי קדושה אחת היא א"כ גם שלא רחוק ידים נמי, וכן בשלא רחוק ידים כתיב מיתה בביאה ואי ביאה דוקא א"כ ליחייב מיתה, ואי ביאה היינו שירות א"כ אזהרה מנ"ל, ואי באמת ליכא איסור בכניסת אהל מועד שלא רחוק ידים, א"כ גם בשתוי יין צ"ל כן דהא בת"כ יליף ביאת שתוי יין מביאת שלא רחוק ידים כמו שפרש"י והרמב"ן, ומיהו בבעל מום אפשר לפרש ואל המזבח לא יגש היינו גישה בלא עבודה ויהי' אזהרה זו בין האולם למזבח וצ"ע. והנה השוה הר"מ [הרמב"ם] פרועי ראש לשתוי יין דעיקר לימוד פרועי ראש הוא משתוי יין, ונראה דערל ואונן ומי שעבד ע"ז אינם באזהרת הכניסה וכן זר ומחוסר בגדים, וכן נראה מלשון הר"מ שדקדק וכתב כהן הראוי לעבודה ובשעת עבודה יעוין בלשונו פ"א מה' ביאת מקדש הט"ו [וזה דלא כהמל"מ פ"ט שם הט"ו] וצ"ל לדעת הר"מ דהא דנקט ת"ק בע"מ ופרועי ראש ה"ה שתוי יין דהושוו בדיניהם, ואין ר"י מוסיף אלא שלא רחוק ידים ובזה אין הלכה כר"י, וכמש"כ הר"מ בפ' משנתנו, אבל דעת הרמב"ן שאין איסור בכניסת אהל מועד ואצ"ל בין אולם למזבח, לא בבעלי מומין ולא בשתוי יין ופרועי ראש ולא בשלא רחוק ידים, וכל אזהרתן ועונשן הוא בעבודה דוקא, ומשנתנו שאסרה הכניסה בין אולם למזבח לבעלי מומין ופרועי ראש הוא מדרבנן, ודוקא באלו תרתי משום דפסולן בגופן כמש"כ הר"ש אבל שתוי יין ושלא רחוק ידים ומחוסר בגדים מותרין ובאהל מועד כלן אסורין מדרבנן.

י כ הרב חיים גריינימן ז"ל. **וַיִּטֵּב בְּעֵינָיו** (ויקרא י' ב) כתב רש"י מתורת כהנים וייטב בעינו – הודה ולא בוש לומר לא שמעתי.

נראה דר"ל דהיה אפשר למשה לקבל טענת אהרן לחלק בין קדשי שעה לקדשי דורות כספק, וכן הא דלא הותרו לאכול אלא בלילה, נמי היה אפשר לקבל הדבר כספק, אבל מאחר דהם טענות הגונות בסברת התורה קיבלם משה ואמר שמעתי בחכמת התורה דאית לן לחלק בין קדשי שעה לקדשי דורות או בין אנינות יום לאנינות לילה ושכחתי, אבל לא היתה שום אמירה מיוחדת למשה בענין זה והוא שכחה, ומייטב בעינו שמעינן שהודה בדבר, ומיהו בתוס' מנחות י"ט ב' ד"ה ושמואל הזכירו דאפשר ששמע משה לחלק בין קדשי שעה לקדשי דורות.

מלוא העומר. וידבר ה' אל משה ואֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר אֱלֹהִים דִּבְּרוּ אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֹאת חֲזִיקָה אֲשֶׁר תֹּאכְלוּ מִכָּל הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר עַל הָאָרֶץ. צִיב תִּיבֵת לֵאמֹר 'אלהם'. ויראה לפי שנודע שאין הקב"ה מביא תקלה ע"י צדיקים במידי דאכילה, וא"כ אפילו אם לא נאמרו [שאסור לאכול] דברים האסורים, אבל כיון שהם [בעצם] דברים אסורים, וגנאי לצדיק שיאכל דבר איסור, ומה גם לאותו הדור שהיה להם לחם שמים שהוא לחם קדוש לחם שמלאכי השרת אוכלים אותו, בודאי כל אוכל אחר שאינו קדוש תמאן נפשות הצדיקים במקום המאכל הקדוש ההוא, [ואם כן הצדיקים שבישראל אינם צריכין להוראה מאיזה מאכל להיות נשמרים, כי נפשם הקדושה תשמרם מעצמה]. [לכן אמר לאמר 'אליהם'] [היינו לכללות בני ישראל], כי הצדיקים אפילו לא יוזהרו, ינצלו ממאכל דבר איסור. וממשיך הכתוב 'דברו אל בני ישראל' שיהיו גם כן בבחינה זו של קדושה שלא יודמן להם דבר איסור, [ולא יצטרכו להוראה איזה מאכל אסור], ועיקר התכלית [שמודיע הכתוב איזה מאכל אסור, יהיה רק כדין] 'לאמר', היינו לימוד הדינים.

יא טז טעמא דקרא – הרב חיים קניבסקי ז"ל. **בת היענה**

ואת בת היענה, אמר בחולין ס"ד מנן לביצת טמאה שהיא אסורה מה"ת שנא' ואת בת היענה וכי בת יש לה ליענה אלא איזו זו ביצת טמאה ויל"ע למה התורה כתבה זה גבי בת היענה ולא גבי שאר עופות טמאים, ר"ל ע"פ מש"כ הגאון מלבי"ם באיוב ל"ט בשם המפרשים [ל"י לאיזה מפרשים כיון] דכנף רגלים שמחכר שם שאמרו בכורות נ"ז ב' שהוא בר

א"ה. כנראה כוונת הרב מלבי"ם לדרשת חז"ל בבלי בכורות נז ב פעם אחת נפלה ביצת בר יוכני, וטבעה ששים כרכים, ושברה שלש מאות ארזים. ומי שדיא ליה? והא כתיב: כָּנָף רָגְלִים נִעְלָסָה (איוב לט, יג)! אמר רב אשי: ההוא מוזרתא הואי.

רש"י בר יוכני – עוף הוא כלאמרינן דכמה דוכתי ואימא כזיעא דבר יוכני. טבעה – ממה שנתוכה. והכתיב כנף רגלים נעלסה – ומתפרש הכי כלקון נוטריקון נושא עולה ונתחטא שכך אמר הקדוש ברוך הוא וכי בראתי כנפים משוכחות לאותו עוף בר יוכני שיש לה כח כל כך שנוסאה זילה גדולה כזאת ומגביה למעלה ומורידה בנחת בקינה אלמא ללא שדיא ליה נתחטא לקון ירידה וחזירו במסכת תענית (דף יט) בן המתחטא לפני אביו. מוזרתא הואי – כלע"ז טורני"ך¹¹ שלא היתה ראויה לאכרוח לכך השליכה.

רש"י בבכורות מתכוון לדרשת התלמוד בבלי מנחות סו ב ואומר: נְתַעֲלָסָה בְּאֶהָבִים (משלי ז, יח), נשא ונתן ונעלה ונשמח ונתחטא באהבים; ואומר: כנף רגלים נעלסה, נושא עולה ונתחטא. רש"י. נתעלסה – בזמנאפ כתיב שאומרת למנאף נשא ונתן זינינו ונעלה למטה ונשמח. ונתחטא – נטייל כמו (ברכות יט א) בן מתחטא לפני אביו. כנף רגלים – בר יוכני.

נְתַעֲלָסָה – נוטריקון נושא עולה למעלה ונתחטא ומורידו בקנו שאינו מטיל זינחו עד שיעלה בקון המיוחד לו נ' נושא ע"ל עולה ח' חטוי והאי חטוי לקון הורדה כדתנן במסכ' יומא (משנה ה ה) התחיל מחטא ויורד.

את זה תאכלו מכל אשר במים כל אשר לו סנפיר וקשקשת במים ובנחלים אתם תאכלו, וכל אשר אין לו סנפיר וקשקשת במים ובנחלים מכל שרץ המים ומכל נפש החיה אשר במים שקץ הם לכם, ושקץ יהיו לכם ממשם לא תאכלו ואת נבלתם תשקצו כל אשר אין לו סנפיר וקשקשת במים שקץ הוא לכם. והנה מה שכפל הפסוק עוד פעם כל אשר אין לו סנפיר וקשקשת במים שקץ הוא לכם, מיותר לגמרי. ובתו"כ דרשו מזה: אין לי שיהא מותר אלא המעלה סימנין שלו ליבשה, השירן במים מנין, תלמוד לומר כל אשר אין לו סנפיר וקשקשת במים' הא אם היו

¹¹ לעזי רש"י מסכת בכורות דף נז עמוד ב לע"ז: טורניד"א tornede, תרגום: (ביצה) מקלקלת.

לו במים אף על פי שהשירן בעלייתו מותר ע"כ. ולזה יש לומר שבא הכתוב לומר ז'כל אשר אין לו סנפיר וקשקשת וגו' שקץ הם ל'כס ושקץ יהיו ל'כס' בסתמא, ולא נתלה שהיו לו במים והשירן בהוציאו אותו מן המים¹², ומה שאני מזהיר אתכם בסתם שיהיה לכם לאיסור, הוא בשביל שהדין הוא ד'כל אשר אין לו סנפיר וקשקשת במים' הוא דוקא אסור, א"כ אני מזהירכם על אותן שאין להם סנפיר וקשקשת, שיהיו אסורים לכם בסתמא, כיון שרובן אין דרכן להשיר כשעולין ליבשה, א"כ בסתמא בחזקת איסור הם עד אשר יתאמת לכם שהיו בו במים.

יא מב הרב ד"ר בנימין פוזן ז"ל. **עַד כָּל מִרְבֵּה רִגְלִים**

הרמב"ם לא הכיר את "יונתן" לתורה

אונקלוס תרגם **"עַד כָּל מִרְבֵּה רִגְלִים"** – **"עַד כָּל סְגִיּוֹת רִגְלִין"**, אבל המיוחס ליונתן תרגם **"וְעַד נֶגְדַל דְּמַסְגֵּי רִגְלִין"**¹³. מכאן יש להוכיח שבדומה לרש"י, גם הרמב"ם לא הכיר את תרגום התורה המיוחס ליונתן. שהרי בביאור המשנה, ובמיוחד בסדר טהרות, מרבה הוא להסתמך על ת"א לתורה ועל יוב"ע לנביאים¹⁴. ואילו הכיר את המיוחס ליונתן לתורה, היה לו להזכירו בביאור המשנה **"מַעֲיָן נְהוּא מְשׁוּף כְּנָדַל"** (מקוואות ה ג). אבל שם פירש הרמב"ם **"נַדַל"** – בעל חיים שרגליו מרובות ודקות מבלי להסתמך על "יונתן" לתורה. הרי שלא הכירו¹⁵.

זרע שמשון סוף הפרשה. זאת תורת הבהמה והעוף וכל נפש החיה הרמשת במים ולכל נפש השרצת על הארץ להבדיל בין הטמא ובין הטהור ובין החיה הנאכלת ובין החיה אשר לא תאכל. יש לפרש סמיכות הפסוקים עפ"י מה שכתב בספר פנים מסבירות בביאור מה שאמרו דעם הארץ אסור לאכול בשר, דהיינו מחמת שבאכילת הבשר מתרבה כח היצה"ר בגופו של אדם, כי הבשר שהוא גוף הבהמי ממשיך על האדם כמה עבירות בדמו וגופו ונפשו, ולכן לעם הארץ אסור לאכול בשר כי בכך יתרבה עליו כח היצה"ר, משא"כ התלמיד חכם שהוא עוסק בתורה, והתורה היא תבלין ליצה"ר, ואין יצה"ר שולט במי שבלבו תורה, לכן מותר לו לאכול בשר. אולם לכאורה עדיין יקשה מדוע באמת הותר לתלמיד חכם לאכול בשר, הלא באכילת הבשר מרבה על עצמו כח היצר, ואף שאכן יש לו את התורה לתבלין, מ"מ מדוע יכניס את עצמו לספק ולדבר שמצריכו לרפואה ותבלין, ולכאורה יותר עדיף שלא יאכל כלל, ולא יהיה לו שום חסרון מחמת הבשר. על כן אחר שהזהירה תורה איזה בהמה ועוף אסורים ואיזה מותרים באכילה, נסמך הפסוק להבדיל בין הטמא ובין הטהור, כמתרץ ואומר למה באמת הותר לתלמיד חכם לאכול בשר, על כך מתרץ להבדיל בין הטמא, והיינו משום שהתלמיד חכם חייב להורות הוראות בישראל ולשמור בעינא פקחא על כל הדינים המצטרפים, ומבואר בגמרא (ב"ק עב). דמי שאינו אוכל בשר אין דעתו צלולה¹⁶, ואכילת הבשר מסייעת לתלמיד חכם ללמוד ולהבין בתורה. והיות שהוא לומד ועוסק בתורה, אדרבה, אכילת הבשר גורמת אצלו להחליש את כח היצר ע"י כח תורתו, ובכך יוכל להבדיל בין הטמא ובין הטהור.

¹² דרכי תשובה י"ד ס' פ"ג ס"ק טז שהביא כן מהערוך והסיק כך להלכה.

¹³ והעיר "תרגומא" שכל התרגומים הארמיים הניחו תיבת **"עַד"** במקומה. זולת הפשיטתא שהפכה לוי: **"וְעַד סוּגָא דְּרַגְלָא"**. ומ' צפור (תרגום הפשיטתא לספר ויקרא. ירושלים תשס"ב) הוסיף שתה"ש [=תרגום השבעים] תרגם **"עַד"** במשמע **"תמיד"** וקשר אותה לפסוקית הקודמת: **"כָּל חוֹלֵךְ עַל אַרְבַּע עַד"**.

¹⁴ כמפורט במאמרי "תרגום אונקלוס בכתבי הרמב"ם" בתוך: ספר זכרון לרב יוסף בן דוד קאפח זצ"ל, רמת-גן תשס"א. עמ' 236 – 256.

¹⁵ וכבר התבאר במבוא לפרשגן ש"יונתן" לתורה אינו משל יוב"ע. ושם (עמ' 40 הערה 35) הוכח שגם רש"י לא הכירו. גם בביאורו לעירובין ח ע"ב **"מבוי העשוי כנדל"** לא הזכיר את "יונתן" לפסוקו.

¹⁶ כתוב על רב נחמן ששינה את דעתו, והסביר שביום הקודם לא אכל בשר שור. לפי רש"י זו לשון מושאלת שלא דקדק דיו בדין; לפי תוס' היה בתענית, ועקב החולשה ענה תשובה לא נכונה. ויש לומדים מכאן שרק באכילת בשר הראש צלול דיו לרדת לעומק העניין.

הרב גור אריה צור נר"ו. לפרשת החדש והפטרת החדש

בפרשת החדש נאמר הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם רֹאשׁ חֳדָשִׁים רִאשׁוֹן הוּא לָכֶם לְחֹדֶשִׁי הַשָּׁנָה **ובהפטרת החדש נאמר** כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְיָ בְּרִאשׁוֹן בְּאַחַד לְחֹדֶשׁ וּגו'

במסכת מגילה דף ל. מובא בברייתא: תנו רבנן **ברביעית** [בשבת הרביעית מארבע שבתות המיוחדות בקריאתן לפני חג הפסח קורין במפטיר] **החדש הזה ומפטירין** כה אמר ה' אלהים בראשון באחד לחדש.

ובשימת לב, בקריאת פרשת החדש בתורה בפרשת בא, שני עניינים עיקריים: האחד הוא חשיבות ראש חדש ניסן, והשני הוא הכנה לענייני הפסח הקרבים ובאים לטובה, זכר לנס יציאת מצרים וגאולתנו הראשונה.

אך בהפטרה שנועדה לשבת זו יש אמנם דמיון בקריאה לעניין ראש חדש, כמובא בברייתא לעיל ומפטירין כה אמר ה' אלהים בראשון באחד לחדש, אך שאר ענייני ההפטרה הם נבואה על לעתיד לבוא בזמן בית המקדש השלישי.

ויש ליתן טעם מדוע שייכו חז"ל את הקריאה של ימי הפסח לעתיד לבוא לימי הפסח כפי שהיו בצאתנו ממצרים וכפי שהן הינן הכנה לימי הפסח בעידנא דידן. ולעומקו של מקרא יש לומר כי דעת הברייתא הנ"ל במסכת מגילה, כדעת ר' יהושע דאמר ר' יהושע [מסכת ראש השנה יא.] **בניסן נגאלו בניסן עתידין ליגאל.**

והוא כעומק דברי המשנה [ברכות יב:] בה ר' אלעזר בן עזריה אומר כדעת בן-זומא: **מזכירין יציאת מצרים** [גם] **בלילות**, שנא' לְמַעַן תִּזְכֹּר אֶת יוֹם צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם **כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ** (דברים טז, ג), **ימי חיך הימים, כל ימי חיך הלילות.** [בעוה"ז ולא לעתיד לבוא]. **וחכ"א ימי חיך העוה"ז, כל** [ימי חיך] **להביא לימות המשיח.** כלומר לרבות שגם בימות המשיח יזכירו יציאת מצרים [אמנם בימים ולא בלילות]. ואע"פ שיהיו לעתיד לבוא ניסים גלויים יותר מאשר נעשו במצרים, כגון מלחמת גוג ומגוג שיעשה בהם ה' שפטים, אע"פ כן יזכירו גם את יציאת מצרים. ותוקף עומק דרשתם הוא שהנסים הגלויים לעתיד לבוא יהיו מכח נס יציאת מצרים. ולכן יזכירו נס גאולתנו הראשונה עם נס גאולתנו האחרונה.

ואשר על כן ראו חז"ל להפטיר בשבת החדש בנבואת יחזקאל לעתיד לבוא, לומר לך שגאולה ראשונה וגאולה אחרונה הן גאולה אחת ארוכה, שאין לה הפסק כלל. וכפי שתירצו חז"ל בגמרא [ברכות ד:] כיון דתקינן רבנן לומר בערבית "השכיבנו", כגאולה אריכתא דמיא, לומר לך שברכת השכיבנו אינה הפסק בין גאל ישראל לבין תפילת העמידה, כי תיקנוה רבנן כעין גאולה אריכתא.

והם הם הדברים, שכל הגלויות שבאמצען, בין הגאולות, גם הן אינן הפסק אלא חלק בלתי נפרד ממארג הגאולות, כשם שהשלמים נאכלים לשני ימים ולילה אחד ואין הלילה מפריד ביניהם, אלא הכל זמן אחד כשר להיות שלימים עם אבינו שבשמים, והלילה הוא אפילה זמנית להמשך אור הגאולה. וכעין תוקף דבריו של הנביא ישעיהו כה אמר יי מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל וְגֵאֲלוֹ יי עֲבָאוֹת אֲנִי רִאשׁוֹן וְאֲנִי אַחֲרוֹן וּמִבְּלָעֵי אֵין אֱלֹהִים (ישעיהו מד, ו), שגם בין הגאולות גם אם נדמים ימי חשיכה של גלות הרי הם כשבעים שנה של "חַיֵּינוּ כְּחֻלְמִים (תהלים קכו, א)", והגלות היא כעין חוט המקשר בין שתי הגאולות.

וכדאמר לו משה רבנו להקב"ה בהתגלותו בסנה: **שְׁלַח נָא בְּיַד-תְּשַׁלַּח.** מיד מוה כתיב ביה (ד"ג) וַיַּחַר אֵף ה' בְּמֹשֶׁה וּגו'.

והוינן בה, מדוע חרה אף ה' במשה. והרי גילה כאן מידת עינוותנותו. ויש לומר כתרגום יונתן שכך תרגם את דבריו של משה: **וְאָמַר בְּבָעוּ בְּרַחֲמִין מִן קִדְמוֹ יי**

שֶׁלַח כְּדוֹן שְׁלִיחוֹתָּךְ בְּיַד פִּינְחָס דִּחְמִי לְמִשְׁתַּלַּחַא בְּסוֹף יוֹמִיא, וכוונתו שלח
 נא ביד פינחס הוא אליהו שראוי להשתלח בסוף הימים, [שנא' חנה אֲנִי שֶׁלַח לָכֶם אֶת
 אֱלִיָּהוּ (מלאכי ג, כג) וגו']. וכאומרו שיביא עתה את הגאולה השלימה העתידה לבוא
 ע"י אליהו ומלך המשיח, וְיֵחָר אֵף ה' בְּמִשְׁפָּה, שעתה רק מתחילה הגאולה. ואין
 להקדים את המאוחר. ואין להקדים גואל אחרון לגואל ראשון. ועוד שראוי אתה
 להיות גם גואל אחרון שיבוא עם אליהו בסוף יומיא, ובכל זאת אין למהר את
 הגאולה האחרונה לפני הראשונה.

ועל דרך הצח יובנו דברי חכמים "להביא לימות המשיח", כאומרם שהגאולה
 הראשונה ממצרים היא אשר תביא לגאולה השלימה בימות המשיח. ולכן מה
 שמזכירין יציאת מצרים בלילות, בלילות הגלות החשוכה, היא כדי להאיר
 ולהביא לגאולה השלימה לעתיד לבוא.

ולכן נקשרו דברי הנבואה של יחזקאל לעתיד לבוא עם דברי הנבואה של משה
 רבנו בגאולת מצרים, ובשניהם תתקשר נבואתם לראש חדש ניסן, אשר נטל
 עשר עטרות ובתוכן עטרת הגאולה, ועליו נאמר בניסן נגאלו ובניסן עתידין
 להגאל.

ואשר על כן נאמר לָכֶם תִּרִי זְמַנִּי, הַחֲדָשׁ הַזֶּה לָכֶם רֹאשׁ חֲדָשִׁים רִאשׁוֹן הוּא לָכֶם לְחֲדָשִׁי
 הַשָּׁנָה, אחת לגאולת מצרים ואחת לגאולה לעתיד לבוא בב"א.

פֶּן לָחֶסֶם וְיִחָסֶם-עוֹד

אנא שלחו את הערותיכם!

הכתובת למשלוח: eliyahule@gmail.com

הערות מתקבלות גם באנגלית.

הודעה מאתר "לדעת" כאן תוכלו להוריד גליונות פרשת השבוע מדי שבוע (גם גליונו מופיע שם):

<http://www.ladaat.info/gilyonot.aspx>

מאמרנו מופיע **ונשמר** באוצר החכמה בפורום דקדוק ומסורה

<http://forum.otzar.org/forums/viewtopic.php?f=45&p=272195#p272195&t=10317>

מאמרנו מופיע **ונשמר** באתר דרשו <http://www.dirshu.co.il/?p=140390>

אם אתה מתעניין

בהבטים הלשוניים של התורה

(לשון המקרא, המשנה, התלמוד וכו')

אתה מוזמן להרשם (בחנם)

לקבלת דוא"ל בעניינים לשוניים

בכתובת info@maanelashon.org

☺ בוא להחכים את עצמך ואת שאר המכתבים ☺